

DOCENTENHANDLEIDING

De brieven van Mia

INLEIDING

Wat leuk dat je aan de slag gaat met De brieven van Mia in de klas!

De Brieven van Mia is een kinderboek over oorlog en vluchten, geschreven door auteur en presentator Astrid Sy.

Wat doet dat eigenlijk met je, een oorlog meemaken?

Een moeilijke vraag, die schrijfster Astrid Sy op originele en speelse wijze beantwoordt met het verhaal van Laila. In De brieven van Mia laat Sy een bijzondere vriendschap opbloeien tussen een 91-jarige Joodse man en een 11-jarig Syrisch meisje.

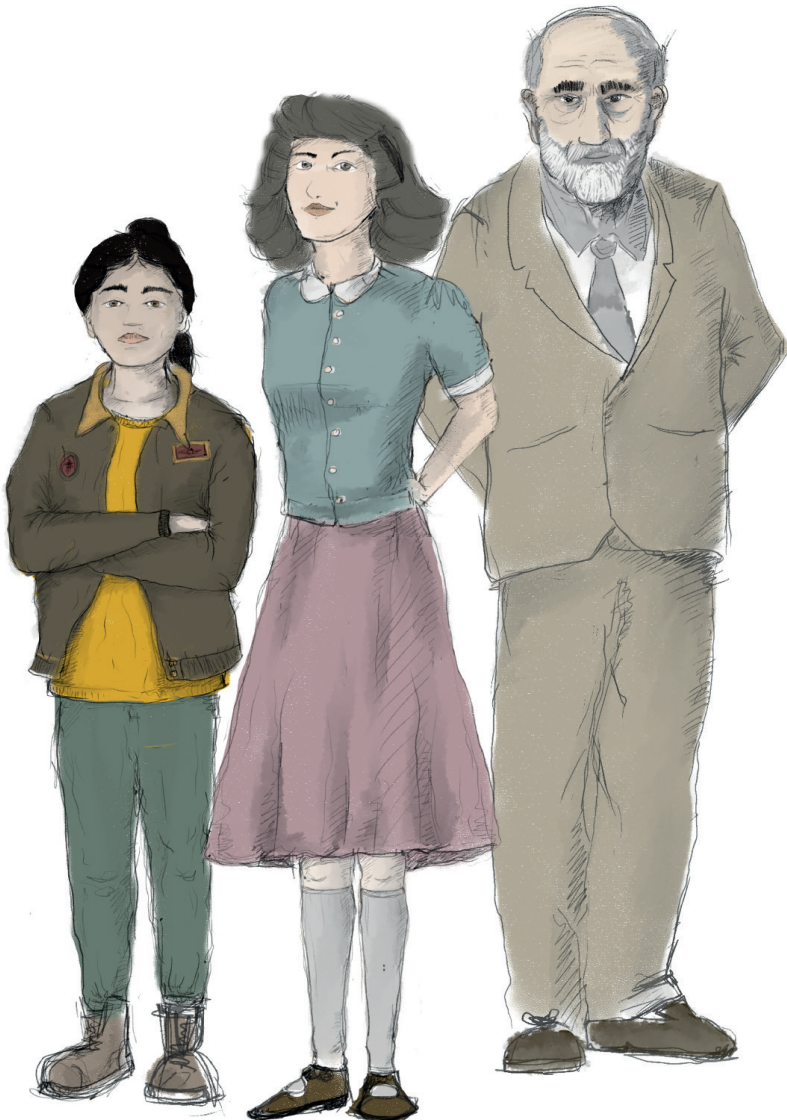
Twee schijnbare tegenpolen met een grote gelijkenis: beiden hebben herinneringen waar zij liever niet aan denken en ervaringen met vooroordelen en discriminatie.

Met dit verhaal weet Sy niet alleen een brug te slaan tussen heden en verleden maar ook tussen twee verschillende culturen.

Het boek werd door kinderen en scholen omarmd en genomineerd door de Zaanse Kinderjury, die bestaat uit leerlingen uitgroep 6 en 7 van 16 basisscholen in de Zaanstreek. In 2021 komt er een theatervoorstelling van De brieven van Mia geproduceerd door George en Eran Producties en ROSE Stories.

Bij het boek is naast een theatervoorstelling ook lesmateriaal ontwikkeld om de thematiek van oorlog, vluchten en beeldvorming over onszelf en de ander te behandelen in de klas.

Bij de theatervoorstelling is het zaak het boek van te voren niet te lezen.

OPZET MATERIAAL

Thema 1 - Oorlog en nu	Thema 2 - Vluchten toen en nu	Thema 3 - Onze wereld
Module 1: moeilijke woorden	Module 1: de vlucht van Mia en Laila	Module 1: wie ben jij?
Module 2: tijdlijn	Module 2: echte verhalen	Module 2: wie zijn wij samen?
Module 3: echt gebeurd	Module 3: wat neem jij mee?	Module 3: vooroordelen, stereotypen & discriminatie

Door middel van icoontjes boven aan de opdracht wordt aangegeven met hoeveel personen de opdracht kan worden gemaakt, hoelang er voor staat en of dit een moeilijke opdracht is of niet.

- De modules duren variërend tussen de 20 minuten en een lesuur.

- De modules bevatten speelse en activerende werkvormen waarin individuele, duo en groepsopdrachten elkaar afwisselen.

- De modules zijn zowel los van elkaar in te zetten als te gebruiken in combinatie.

- Bij elk thema horen een aantal filmclips ter ondersteuning van de modules.

- Alle filmpjes, werkbladen, docentenhandleidingen zijn te downloaden op www.brievenvanmia.nl

DOELGROEP EN THEMA'S

In het lesmateriaal voor leerlingen uit **groep 6,7 en 8 en 1e klas VO** komen de volgende onderwerpen aan bod:

- **Oorlog toen en nu:** Leerlingen maken kennis met verschillende begrippen en gebeurtenissen van de Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog en de burgeroorlog in Syrië.
- **Vluchten toen en nu:** Leerlingen leren over de betekenis van vluchten tijdens de Tweede Wereldoorlog en de burgeroorlog in Syrië.
- **Onze wereld:** Leerlingen maken kennis met de begrippen identiteit (en), diversiteit, vooroordelen, stereotype en discriminatie. Leerlingen leren over de verschillen en overeenkomsten tussen mensen en maken kennis met andere perspectieven.

Aansluiting kerndoelen en vakken:

De brieven van Mia *in de klas* sluit aan bij het leergebied *Oriëntatie op jezelf en de wereld*.

Onderdeel: Mens en samenleving: Kerndoelen 36, 37, 38

Leerdoel	Duur	Benodigdheden	Vorm
- Kennis van c.a. 10 begrippen die met de Jodenvervolging en de burgeroorlog in Syrië te maken hebben en die terugkomen in de voorstelling en het boek.	40 min	Digibord met webpagina met 10 filmclips en werkblad	Plenaire video's bekijken Individuele opdrachten

Lesbeschrijving:

Leerlingen gaan in deze module aan de slag met moeilijke woorden. Welke woorden in relatie tot de Tweede Wereldoorlog en de burgeroorlog in Syrië komen bij hen op en over welke woorden zouden ze meer willen weten? Aan de hand van verschillende filmpjes waarin de 'moeilijke' begrippen op een speelse manier uitgelegd worden, komen ze tot antwoorden.

UITLEG DOCENT

- 1 Deel de werkbladen uit. Elke leerling krijgt er eentje. Laat de leerlingen de introductie op het werkblad doornemen en **opdracht 1** maken. Bespreek kort met de klas een paar van de begrippen die zij hebben opgeschreven. (10 Min)
- 2 Ga op het digibord naar de webpagina van **thema 1, module 1**. Daar vind je 10 begrippen met bijbehorende filmclips. Leg uit dat dit begrippen zijn die te maken hebben met de Tweede Wereldoorlog en de burgeroorlog in Syrië. Vertel leerlingen dat ze drie woorden mogen kiezen waar ze meer over willen weten. Deze mogen zij op hun werkblad invullen (5 Min)
- 3 Kom gezamenlijk tot een selectie van drie filmpjes die je wilt bekijken (je mag ze uiteraard ook allemaal bekijken). Bekijk gezamenlijk de filmpjes en laat leerlingen de bijbehorende vragen op het werkblad beantwoorden. (15min)
- 4 Bespreek de antwoorden. Houd daarbij de **begrippenlijst** aan het einde van de docentenhandleiding bij de hand ter ondersteuning. (10Min)

Wil je meer verdieping? Aan het eind van elke filmclip wordt een vraag gesteld. Bespreek klassikaal de vraag. Deze opdracht staat op het werkblad vermeld als Bonusopdracht

Leerdoel	Duur	Benodigdheden	Vorm
<ul style="list-style-type: none"> - Kennis van de volgorde van de gebeurtenissen van de Jodenvervolging en de burgeroorlog in Syrië. - Bewustwording van het effect van deze gebeurtenissen op een mensenleven. 	25 min	Werkblad	Groepsopdracht (per 4/5) + Plenaire afsluiting

Lesbeschrijving:

Leerlingen maken een tijdlijn. De tijdlijn loopt van 1921 tot nu. Leerlingen krijgen per groep een werkblad met een tijdlijn, persoonlijke gebeurtenissen uit het boek *Brieven van Mia* en historische gebeurtenissen uit de geschiedenis (WOII en Burgeroorlog Syrië). Ze plaatsen de feitelijke gebeurtenissen langs de tijdlijn en koppelen hieraan de persoonlijke gevolgen/keuzes van de hoofdpersonen Mia en Laila.

UITLEG DOCENT

- 1 Maak groepjes en deel de werkbladen uit.
- 2 Leg uit dat ze met elkaar een tijdlijn zullen maken. Per tijdlijn zijn er drie dingen aan elkaar te koppelen. Een jaartal, een gebeurtenis uit de grote geschiedenis (WOII of burgeroorlog Syrië) en een tekening met een persoonlijk gevolg voor één van de hoofdrolspelers uit het boek. Laat ze alle informatie rustig bekijken en samen bespreken welke bij elkaar kunnen horen. (5 min)
- 3 Laat hen aan de opdrachten werken en deel uiteindelijk de uitkomst uit. (15 min)
- 4 Reflecteer met de groep op de volgende vraag:
"Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de verhalen van Laila en Mia?" (5 min)

Bekijk de filmpjes met moeilijke begrippen (thema 1; module 1) om meer te weten over bepaalde begrippen.

ANTWOORDEN – OPDRACHT 1

Wanneer	Gebeurtenissen	Illustraties en bijschrift
1921	<i>Duitsland heeft de eerste Wereldoorlog verloren en er is een grote crisis, veel armoede en werkloosheid</i>	(E) Mia wordt geboren als Joods meisje in Duitsland
1933-1938	<i>Adolf Hitler is aan de macht. In Duitsland zijn gewelddadige aanvallen op joden: winkels en synagogen worden verwoest en joden worden mishandeld. Het is niet langer veilig voor Joden om in Duitsland te blijven.</i>	(G) Mia vlucht naar Nederland
1940	<i>Duitsland valt Nederland binnen. Het is oorlog en Nederland is bezet.</i>	(I) Mia en Isa worden verliefd
1941	<i>De Duitse bezetter voeren anti-joodse maatregelen in. Joodse studenten mogen niet meer naar de universiteit.</i>	(K) Mia en Isa mogen niet meer naar de universiteit
1942-1944	<i>Joden worden met duizenden tegelijk via treinen naar concentratiekampen in Duitsland en Polen gedeporteerd. Meer dan 100.000 mensen. Slechts 5000 overleefden de kampen.</i>	(C) Mia wordt opgepakt en naar kamp Westerbork gebracht, en vanuit daar op een trein gezet naar Auschwitz
1945	<i>Nederland wordt bevrijdt. Maar voor Joden zijn de moeilijkheden nog niet over. De zoektocht naar familie en vrienden begint: wie heeft het overleefd? Zij die de kampen hebben overleefd keren terug. Maar naar wie? Wat is er nog over van hun oude leven?</i>	(A) Isa gaat op zoek naar Mia en zijn familie: wie heeft de oorlog overleefd?
2006	<i>Syrie is een dictatuur met als leider president al-Assad</i>	(H) Laila wordt geboren in Aleppo, een stad in Syrië
2013 - nu	<i>In Syrië is het burgeroorlog. Aleppo is veranderd in een strijdtonnel. De regering begint een offensief om Aleppo terug te winnen van de rebellen. Aleppo wordt genadeloos gebombardeerd.</i>	(F) Laila's grootouders sterven door voortdurende bombardementen
	<i>Europa kampt met een vluchtelingen crisis. Honderduizenden mensen vluchten naar Europa met name vanuit Syrië en andere landen in het midden-oosten.</i>	(D) Laila's moeder besluit te vluchten met haar kinderen
	<i>Nederland probeert asielprocedure te versnellen, maar hanteert een streng beleid van wie het land binnen mogen komen.</i>	(B) Laila woont in het asielzoekerscentrum tot ze weten of ze een verblijfsvergunning krijgen
	<i>Gezinshereniging: als persoon een verblijfsvergunning krijgt, mag de rest van het gezin ook naar Nederland komen</i>	(J) Laila's vader komt naar Nederland

Leerdoel	Duur	Benodigdheden	Vorm
- Kennis over het stapsgewijze proces van uitsluiting en kritisch onderzoek doen. - Bewustwording dat het verhaal uit het boek <i>écht is gebeurd</i> .	30 min	Werkblad Boek (optioneel) Optioneel (bij bonusopdracht 4): papier, pennen, computer/tablet	Duo opdrachten Werken met historische bronnen en citaten uit het boek

Lesbeschrijving:

Leerlingen leren over de Jodenvervolging en de burgeroorlog in Syrië door *échte foto's te bekijken en te onderzoeken. Ze verbinden foto's met citaten uit het boek en zoeken de échte beschrijvingen bij de foto's. Ze duiken dieper in op één foto en doen eigen onderzoek naar de gebeurtenis die daar bij hoort.*

UITLEG DOCENT

- Deel de klas in tweetallen en deel per tweetal een werkblad uit. Leg uit dat er echte foto's op het werkblad staan die te maken hebben met de Tweede Wereldoorlog, Holocaust en burgeroorlog in Syrië. Laat elk tweetal de introductie op het werkblad lezen, één foto uitkiezen en de vragen op het werkblad beantwoorden. (5 Min)
- Als ze stap 1 klaar hebben leg je uit dat er op het werkblad citaten staan uit het boek *De brieven van Mia*, het boek is fictie maar gebaseerd op feiten. Als je genoeg tijd hebt, laat je een paar citaten hardop voorlezen. Laat de leerlingen een citaat kiezen die het beste bij de door hen gekozen foto past. Bij elke foto hoort een citaat. (5 min)
- Als de citaten aan de foto's zijn gekoppeld, doen de leerlingen dit nog een keer met de echte beschrijvingen. (10 Min)
- Deel het antwoordvel uit zodat ze kunnen checken of ze de juiste verbindingen hebben gelegd. Bespreek klassikaal hoe de leerlingen de module hebben ervaren, of ze er erg naast zaten in hun analyse van de foto's en wat ze hebben geleerd. (10 Min)

ANTWOORDEN - OPDRACHT 1-2-3

Foto	Citaat	Beschrijving
Foto 1	1	6
Foto 2	2	9
Foto 3	3	5
Foto 4	4	1
Foto 5	5	11
Foto 6	8	12
Foto 7	7	4
Foto 8	6	8
Foto 9	9	2
Foto 10	10	10
Foto 11	12	7
Foto 12	11	3

Wil je meer verdieping? laat leerlingen een eigen onderzoek doen middels de volgende verdiepingsopdracht.

UITLEG DOCENT - BONUSOPDRACHT 4

- 1 Elke foto gaat over een thema of een gebeurtenis. Schrijf de volgende thema's op het bord en laat leerlingen een thema kiezen die zij het beste bij de door hun gekozen foto (**uit opdracht 1**) vinden passen.

Duits inval / Meidagen	(foto 10)	Onderduiken	(foto 6)
Verzet	(foto 4)	Razzia	(foto 5)
Anti-joodse maatregelen	(foto 8)	Auschwitz-Birkenau	(foto 2)
Nazi propaganda	(foto 9)	Kristallnacht	(foto 11)
Jodenster	(foto 3)	Slag om Aleppo	(foto 12)
Westerbork	(foto 7)	Vluchtenlingencrisis	(foto 1)

- 2 Laat de tweetallen online naar meer informatie over dit thema zoeken. Als docent is het raadzaam om goed in de gaten de houden waar de leerlingen naar informatie zoeken en dit af te bakenen, er staan veel gruwelijke foto's over de oorlogen online. (Zie achterin de docentenhandleiding een lijst met relevante websites)
- 3 Laat hen een poster maken, waarin ze de antwoorden uit opdracht 1 t/m 3 verwerken samen met de online gevonden informatie. Print eventueel de foto's uit zodat ze die op de poster kunnen plakken.
- 4 Laat de tweetallen de poster aan de klas presenteren. Vraag hen wat ze allemaal te weten zijn gekomen. In plaats van een poster, zou je hen ook een vlog kunnen laten maken waarin ze uitleggen wat ze allemaal over het thema of de gebeurtenis te weten zijn gekomen.

Als de leerlingen het boek nog niet hebben gezien kun je met deze opdracht beginnen. Lees bijvoorbeeld een fragment uit het boek voor ter introductie van de module. Laat de leerlingen beseffen dat het een verzonnen verhaal is, maar dat de omstandigheden uit het boek wel echt zijn.

Leerdoel	Duur	Benodigdheden	Vorm
- Kennis van de verschillen en overeenkomsten van de vluchtverhalen van Mia en Laila. - Bewustwording dat vluchten van alle tijden is.	40 min	2x filmpjes van Mia en Laila (www.brievenvanmia.nl) Werkblad + kijkvragen Docentenhandleiding	Plenair video's bekijken Individuele en duo opdrachten

Lesbeschrijving:

Leerlingen kijken beide filmpjes en krijgen de opdracht om opzoek te gaan naar verschillen en overeenkomsten in de vluchtverhalen van Mia en Laila.

UITLEG DOCENT

- 1 Deel de werkbladen uit en laat de leerlingen de introductie lezen. Vertel dat jullie samen gaan kijken naar de verhalen van twee van de hoofdpersonen uit het boek *De brieven van Mia*, gespeeld door acteurs uit de theatervoorstelling. (5 min)
- 2 Laat de leerlingen eerst de vragen bekijken bij **opdracht 1**. Bekijk daarna samen het eerste filmpje over de vlucht van Mia. Laat hen na het kijken individueel de vragen bij **opdracht 1** beantwoorden. (10 min)
- 3 Herhaal dit bij **opdracht 2**. (10 min)
- 4 Leg uit dat er zowel verschillen als overeenkomsten zijn te vinden in de ervaringen van Laila en Mia. Laat hen vervolgens in tweetallen werken aan **opdracht 3**. (10 min)
- 5 Nabespreking: Bespreek en vergelijk de antwoorden van de leerlingen (**opdracht 4**). Houd het antwoordvel erbij als ondersteuning. (5 min)

ANTWOORDEN – OPDRACHT 1

- A – eigen interpretatie leerling
- B – 1938
- C – Van Berlijn (nazi-Duitsland) naar Nederland
- D – Discriminatie en een beter leven: Officieel was het in 1938 nog geen oorlog. Duitsland was een dictatuur onder Adolf Hitler. Vanaf het moment dat hij aan de macht kwam in 1932 begon hij met het vervolgen van de joodse Duitsers. Hierdoor begonnen Joodse Duitsers te vluchten naar andere landen. Het aantal vluchtelingen nam explosief toe na de verschrikkingen van de *kristallnacht*. [zie begrippenlijst] De Tweede Wereldoorlog brak pas officieel uit in 1939 toen Duitsland Polen binnenviel, waarna de geallieerde landen Duitsland de oorlog verklaarden.
- E – Trein
- F – Eenmaal in Nederland vindt ze het er fijn. Ze leert de taal snel en maakt vrienden. Maar ze mist Duitsland en zou uiteindelijk graag terug willen maar daarvoor is het te gevaarlijk. Hitler heeft plannen om heel Europa te overheersen. Mia is bang dat de Nazi's ook naar Nederland komen en de joden hetzelfde gaan vervolgen als in Duitsland, hoewel dat bijna onmogelijk lijkt in het veilige Nederland.

ANTWOORDEN – OPDRACHT 2

- A – eigen interpretatie leerling
- B – 2012
- C – Van Syrië naar Nederland
- D – Oorlog en een beter leven: Alleen discriminatie niet.
Belangrijk, omdat dit het cruciale verschil is tussen Laila en Mia.
- E – Laila moet helemaal via Libanon, Turkije, Middellandse Zee, Griekenland, over land door Europa naar Nederland.
- F – Laila stuit op weestand. Nederland heeft nu een erg streng migratiebeleid. Ze vindt het hier niet leuk.
Haar leven staat stil in het asielzoekerscentrum, terwijl ze wacht op een verblijfsvergunning. Ze mist haar vader, die ze hebben moeten achterlaten en voelt zich niet welkom in Nederland.

ANTWOORDEN – OPDRACHT 3

Zijn de redenen waarom Mia en Laila vluchten vergelijkbaar? Waarom wel/waarom niet?

Dit is gedeeltelijk ter eigen interpretatie, antwoorden kunnen zowel ja als nee zijn, afhankelijk van de onderbouwing.

Een mogelijk antwoord:

Zowel Mia als Laila leefden in een omgeving met geweld en agressie en voelden zich onveilig. Maar de manier waarop ze zich onveilig voelden was toch anders. Laila leefde letterlijk in een oorlogsgebied. Aleppo was lange tijd een strijdtoneel met luchtaanvallen waarin iedereen slachtoffer kon worden van bommen en geweld.

Op het moment dat Mia besloot te vluchten was Duitsland nog niet in oorlog. Zij was het slachtoffer van gerichte vervolging, puur op basis van haar joodse afkomst. Als jood waren haar rechten van haar afgenomen en dat maakte haar een doelwit van geweld en intimidatie. Als niet-jood was je op dat moment in Duitsland relatief veilig.

Kortom: Laila vlucht voor oorlogsgeweld, Mia voor vervolging op basis van haar afkomst.

Maar de emoties die ze voelen kunnen wel overeenkomen: angst, woede, wantrouwen...

Wat is er in de tijd waarin Mia en Laila leven aan de hand?

Mia leeft in nazi Duitsland in de vorige eeuw. De nazi's ontnamen de Joodse Duitsers hun rechten en stelden wetten in om hen uit te sluiten, met het uiteindelijke plan om Duitsland te ontdoen van de joodse bevolking. De oorlog breekt uit in 1939 als Duitsland Polen binnenvalt, waarna Engeland en Frankrijk Duitsland de oorlog verklaren. Duitsland valt na Polen ook Noorwegen, Denemarken en daarna Nederland binnen op 10 mei 1940. In de bezette landen vervolgen de nazi's hun politiek en stellen anti-Joodse maatregelen in, sluiten de joden uit de samenleving om ze uiteindelijk te deporteren naar concentratie en vernietigingskampen.

Laila leeft in de 21e eeuw. Syrië wordt geregeerd door dictator Bashar Hafiz al-Assad. In de Arabische lente, ontstonden er overal in het Midden-Oosten protesten en revoluties tegen onderdrukking en corruptie. Zo ook in Syrië. Deze werd hardhandig onderdrukt door Assad, waarna er een burgeroorlog losbarstte in 2014.

Tot de dag van vandaag teistert de oorlog door met meer dan 200.000 slachtoffers. Steden en historische monumenten van duizendenjaren oud zijn verwoest.

Hoe was het voor hen om te vluchten?

Mia's vader krijgt voor hij met zijn gezin vlucht al een baan aangeboden in Nederland. Veel joden probeerden op die manier uit Duitsland te vertrekken: door legaal te immigreren naar Nederland. Door de baan van haar vader hadden Mia en haar familie de juiste reispapieren om naar Nederland te komen. In tegenstelling tot veel andere joden, die aan de grens werden geweigerd en weer terug moesten.

Laila en haar gezin daarentegen reisde illegaal. Dat betekent dat ze niet de juiste papieren hebben om te mogen reizen. Voor Laila is de weg die ze afleggen erg gevaarlijk.. Ze hopen dat als ze eenmaal in Europa zijn, ze asiel kunnen aanvragen. Ondanks de oorlog in hun land en de gevaarlijke reis, is het dan nog maar de vraag of je mag blijven.

Hoe vinden ze het in hun 'nieuwe land'?

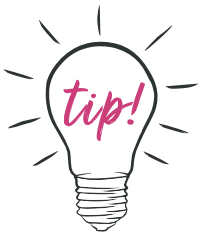
Ze hebben er allebei gemengde gevoelens bij. Voor Mia is het misschien iets makkelijker omdat ze Duits is. Duitsland lijkt meer op Nederland dan Syrië. Mia kon gelijk naar school, leerde vlug Nederlands en maakte Nederlandse vrienden. Ze woonde in een leuke Amsterdamse wijk. Laila daarentegen verblijft al een jaar in een asielzoekerscentrum. Ze moet wachten tot haar leven in Nederland kan beginnen, nooit wetende of ze terug wordt gestuurd. Ze vindt het weer verschrikkelijk en ergert zich aan de Nederlanders, wiens gebruiken ze vreemd vindt. Ze voelt zich eenzaam en mist Syrië heel erg. Maar ook Mia mist Duitsland. Een ander verschil is dat Laila hier in Nederland veilig is, ook al weet ze niet of ze mag blijven. Mia maakte de bezetting van Nederland door Duitsland mee waardoor ze vanaf 1940 tot 1945 ook in Nederland gevaar loopt.

Kunnen ze terug naar waar ze vandaan kwamen?

Beiden kunnen pas terug naar hun land als het veilig is. Voor Mia betekent dat, dat ze pas terug kan als de nazi's zijn verslagen. 70 procent van de Joden wordt in de oorlog vermoord dus die kans was klein. Maar in het boek overleeft Mia de oorlog en keert terug naar haar geboortedorp in Duitsland (wat nu Polen is). Voor Laila betekent dit dat ze pas terug kan als er vrede is in Syrië. Door de ingewikkelde machtsstrijd en vele verschillende groepen die tegen elkaar vechten is het lastig te bepalen wanneer dit zal zijn. Op dit moment is de burgeroorlog nog volop in gang en wordt Aleppo nog steeds gebombardeerd. Internationaal proberen ze een oplossing te vinden, maar geen van de groepen wil hun macht afstaan. Daarom weten we niet wanneer dit voorbij is en Laila terug kan.

Willen ze terug naar waar ze vandaan kwamen?

Allebei willen ze graag terug. Dat zie je vaker bij mensen die vluchtten voor oorlog of geweld. Ze missen hun land en willen graag terug als het weer kan en helpen het land op te bouwen. Ze missen allebei familie, vrienden, hun huis, hun stad, gebruiken en typische gerechten.

- Voor extra inhoudelijke ondersteuning voor het reflecteren op de opdrachten, zie tips & tricks onderaan de docentenhandleiding
- Doe ook thema 2 – module 2 'Echte vluchtverhalen' en laat je leerlingen kennis maken met 4 authentieke verhalen van mensen die over de jaren gevlucht zijn.

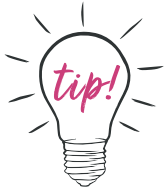
Leerdoel	Duur	Benodigdheden	Vorm
- Kennis met authentieke vluchtervaringen van mensen (zowel historisch als actueel).	40 min	Werkblad 4x bijlagen (5 x geprint) Pennen, stiften, knutselspullen	Groepsopdracht Onderzoek naar échte verhalen + Poster maken en eindpresentatie

Lesbeschrijving:

Leerlingen Kunnen kiezen uit vier verhalen op basis van een eerste keuze (foto + en citaat). Ze bestuderen de bijbehorende bronnen, zoeken zelf naar aanvullende informatie over de persoon en illustreren het leven van de gekozen persoon aan de hand van een poster en korte presentatie.

UITLEG DOCENT

- 1 Deel de werkbladen uit en vertel dat jullie kennis gaan maken met verhalen van échte mensen die allemaal gevlucht zijn. Laat hen individueel aan **opdracht 1** werken en het aan het einde van **opdracht 1** een duo vormen met een klasgenoot. (10 min)
- 2 Laat leerlingen in paren (of viertallen) aan **opdracht 2** werken (Een werk poster maken) en deel de bijbehorende verhalen (bijlagen) uit. (20 min)
- 3 Laat de groepjes hun gekozen persoon presenteren aan de rest van de klas. Geef ieder groepje c.a. 2 minuten de tijd (10 min)

Nodig eens gastspreker uit in de klas, hiervoor geldt dat het kan via verschillende organen. Bijvoorbeeld:

- <https://steunpuntgastsprekers.nl/>
- <https://www.nadeoorlog.nl/>
- <https://www.vluchtelingenwerk.nl/persoonlijke-verhalen/vluchtelingen>

Leerdoel	Duur	Benodigdheden	Vorm
- Bewustwording van de (moeilijke) keuzes die je moet maken als je moet vluchten.	30 min	Kaartspel + speluitleg (8 x setje printen) Docentenhandleiding met tips voor reflectie	Groepsspel (per 4) + reflectie

Lesbeschrijving:

Leerlingen spelen in groepjes het kaartspel 'wat neem jij mee' en worden zelf voor de keuze gesteld wat zij mee zouden nemen als ze hals over kop uit hun thuisland moeten vertrekken.

UITLEG DOCENT

- 1 Maak groepjes van vier leerlingen en deel hen per groepje een kaartspel + speluitleg uit. Op deze kaarten staan alledaagse spullen/persoonlijke bezittingen afgebeeld maar ook de broodnodige dingen die je als mens nodig hebt om te overleven (denk aan; paspoort, knuffel, foto, boeken, kleding, water, pinpas, geld).
- 2 Ronde 1&2: leerlingen moeten eerst zelf 8 dingen kiezen die zij mee zouden nemen en deze opschrijven. Laat hen dit vervolgens samen bespreken en gezamenlijk een keuze maken. (10 min)
- 3 Ronde 3&4: leerlingen moeten nu uit de 8, 4 dingen kiezen die zij mee zouden nemen en deze opschrijven. Laat hen dit vervolgens samen bespreken en gezamenlijk een keuze maken. (10 min)
- 4 Reflectie: Reflecteer met de klas op de keuzes die ze hebben moeten maken. Hoe was het voor hen om het spel te doen? Waar hebben ze het over gehad? Zijn er dingen die iedereen hoe dan ook zou meenemen of hoe dan ook niet zou meenemen? (10 min)

Voor extra inhoudelijke ondersteuning voor het reflecteren op de moeilijke thema's die in dit lesmateriaal aan bod komen zie Tips & Tricks onderaan de docentenhandleiding.

Leerdoel	Duur	Benodigdheden	Vorm
- Kennis van het begrip identiteit, dat dit niet één betekenis heeft en onderhevig is aan verandering. - Bewustwording van de eigen identiteit en hoe je door anderen wordt gezien.	30 min	Werkblad, pennen, potloden, stiften	Tekening/werkposter maken Individuele en duo opdrachten

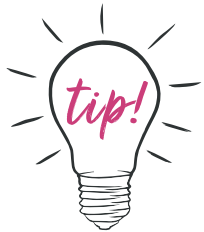
Lesbeschrijving:

Leerlingen maken kennis met zichzelf en maken een tekening van hoe zij zichzelf zien. Daarnaast maken zij een tekening van hoe zij hun klasgenoot zien. Ze vergelijken deze en voeren een gesprek ter reflectie met de klas.

UITLEG DOCENT

- 1 Deel leerlingen in paren en deel de werkbladen uit. Laat hen aan **opdracht 1, 2 en 3** werken. (let op; opdracht 1 en 2 zijn individuele opdrachten waar ze de ander voor nodig hebben, opdracht 3 doen zij gezamenlijk). Loop rond en help waar nodig (20 min)
- 2 Reflectie en rondvraag: Bespreek de tekeningen plenair in de klas. (10 min)

Welke vragen stel je als docent:

- Hoe was het om deze oefening te doen?
- Welke verschillen en overeenkomsten kwamen jullie tegen toen jullie de tekeningen vergeleken?
- Wat heb je over de ander geleerd? Waren er dingen die je nog niet over elkaar wist?
- Maken jullie het wel eens mee dat iemand een ander beeld van je heeft dan jijzelf? Hoe is dat? En hoe komt dat denk je?
- Heb je zelf wel eens ideeën over anderen die niet kloppen? Hoe ga je daarmee om? Hoe komt dat denk je?

Let goed op wie je met elkaar in een groepje zet. Als een kind wordt gepest kan het verstandig zijn dit kind te koppelen aan iemand bij wie hij of zij zich veilig voelt. Loop rond en luister en kijk mee of alle leerlingen de opdracht respectvol uitvoeren en er geen ondergrondse pesterijen naar boven komen drijven.

Wat doe je als een leerling expres iets vervelends tekent over een ander klasgenootje? Hoe reageer je op pesterijen die boven water komen? Zie [tips & tricks] onderaan de docentenhandleiding.

Leerdoel	Duur	Benodigdheden	Vorm
<ul style="list-style-type: none"> - Kennis van het begrip diversiteit. Leerlingen leren dit toepassen op hun eigen klas. - Bewustwording van de overeenkomsten en verschillen tussen hen en hun klasgenoten. 	30 min	Werkblad	Foto analyseren (individueel) klasgenoten beter leren kennen. (groepsopdracht)

Lesbeschrijving:

Leerlingen analyseren eerst een foto om het begrip diversiteit te kunnen plaatsen. Vervolgens passen ze dit toe op hun eigen klas. In viertallen onderzoeken ze wat hen als persoon uniek maakt en waarin ze elkaar ontmoeten; welke overeenkomsten (zichtbaar en onzichtbaar) kunnen ze vinden?

UITLEG DOCENT

- 1 Deel de werkbladen uit en laat leerlingen individueel aan **opdracht 1** werken. (10 min)
- 2 Maak groepjes van vier en laat de leerlingen gezamenlijk aan **opdracht 2** werken. Belangrijk: als het de leerlingen niet lukt om 6 overeenkomsten en 6 verschillen te vinden, is dat niet erg. Het gaat om het gesprek dat ze met elkaar hebben. (15 min)
- 3 Nabespreking: Reflecteer met de klas de verschillen en overeenkomsten die ze gevonden hebben. Elk groepje mag delen met de rest van de klas. (5 min)

ANTWOORDEN – OPDRACHT 1

Stap 1: zie afbeelding

Reflectiepunten:

- Wat viel hen op?
- Was het moeilijk om overeenkomsten/verschillen te vinden?
- Wat betekent diversiteit voor hen?
- Wat vonden ze van deze oefening?

Stap 4: Allen zijn Joods

Aanvullende informatie over de afbeelding van het Joods Historisch Museum vind je hier. Vraag aan de leerlingen of ze nog vragen hebben over de afbeelding. Noem nog een aantal bekende personen die te zien zijn op de foto. Vraag aan de leerlingen in eigen woorden te herhalen: Waarin zijn deze mensen hetzelfde en waarin verschillen ze?

Leerdoel	Duur	Benodigdheden	Vorm
- Kennis van de begrippen vooroordelen, stereotype en discriminatie en het herkennen van de verschillen tussen deze begrippen. - Bewustwording waar vooroordelen en stereotype beelden vandaan komen en dat we ze allemaal hebben.	20 min	Werkblad 3 x Citaten uit het boek De brieven van Mia (www.brievenvanmia.nl)	Individuele en duo opdrachten Filmpjes bekijken + groeps gesprek

Lesbeschrijving:

Leerlingen maken kennis met de begrippen vooroordelen, stereotypen en discriminatie. Ze zien concrete voorbeelden en leren de verschillen tussen deze begrippen herkennen. Nadat zij de individuele opdrachten op het werkblad hebben gemaakt, lezen zij gezamenlijk de citaten uit het boek van De brieven van Mia.

Leerlingen bedenken wat dit volgens hen is: een vooroordeel, stereotype of discriminatie?

UITLEG DOCENT

- 1 (optioneel): Bekijk ter introductie de filmpjes over vooroordelen, stereotypen en discriminatie op de website van de Anne Frank Stichting (zie tips).
- 2 Deel de werkbladen uit en laat leerlingen individueel of in tweetallen aan **opdracht 1 t/m 3** werken. Loop rond voor ondersteuning en uitleg. (20 min)
- 3 Laat leerlingen in groepjes de quotes uit het boek de Brieven van Mia lezen en laat ze overleggen met elkaar. Bespreek daarna klassikaal welke antwoorden de verschillende groepjes gekozen hebben.
- 4 Geef de goede antwoorden en leg uit waarom deze antwoorden bij de citaten horen.
- 5 Reflecteer met de leerlingen over de module aan de hand van deze vragen:

- Heb je zelf vooroordelen en zo ja welke (zie antwoord opdracht 1a)
- Hoe komen we aan vooroordelen denk jij? (zie antwoord opdracht 1b)
- Heb je zelf wel eens te maken gehad met vooroordelen / stereotype / discriminatie?
- Wat doet dat met je?
- Wat kun je hier tegen doen? Heb je hier iets tegen gedaan?

ANTWOORDEN – OPDRACHT 1

- A** - Iedereen heeft vooroordelen. We hebben ze allemaal en dat is niet erg. Geef de leerlingen de tijd en de ruimte hier eerlijk op te antwoorden. Bestraf ze niet voor hun antwoorden maar bespreek het.
- B** - Geef de leerlingen de ruimte om hier rustig over na te denken. Bespreek samen waar sommige vooroordelen vandaan kunnen komen. Hier zijn geen goede of fouten antwoorden. Het gaat erom dat de leerlingen kritisch nadenken over waarom ze dit denken. Misschien dat er veel over wordt gesproken in de media? Misschien praten ze hun ouders na of broers en zussen? Of ze hebben films gezien waarin bepaalde groepen altijd op dezelfde manier worden neergezet? Misschien zijn het vooroordelen die voortkomen uit een bepaalde cultuur of geloof? Zie tips en tricks [complottheorieën] over hoe je omgaat met hardnekkige vooroordelen en discriminatie vanuit geloofsovertuigingen

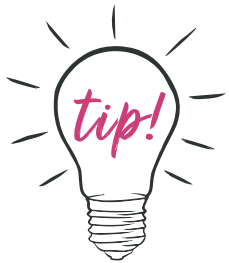
ANTWOORDEN – OPDRACHT 2

A – Hier zien we het stereotype beeld dat meisjes verzorgend zijn, van roze houden en goed zijn in het huishouden (stofzuigen e.a. huishoudelijke taken) en dat jongens ‘stoer’ zijn en van klussen houden.

ANTWOORDEN – OPDRACHT 3

A – Denk aan: huidskleur, gender, afkomst, geloof, leeftijd, handicap etc.

B – Belangrijk om aandacht te besteden aan de emotionele gevolgen voor mensen die om redenen die er niet toe doen, ongelijk behandeld worden. Gevolgen zijn; minder kans op een woning, op de arbeidsmarkt op school, maar ook een lager zelfbeeld, toenemende haat naar de discriminerende groep, afkeren van de samenleving (niet mee willen doen), polarisatie, onveilig en angstig voelen.

- Wanneer je lesgeeft over vooroordelen en discriminatie kan het helpen om zelf uit eigen ervaring iets te delen. Vertel hen bijvoorbeeld zelf over een paar vooroordelen die je hebt. Of situaties wanneer je in stereotypen dacht. Let wel op welk voorbeeld je gebruikt, zorg dat het ver genoeg van de leerlingen staat dat ze zich niet aangesproken voelen.
- Je kunt als instapoefening gezamenlijk de uitleg filmpjes van de Anne Frank Stichting over vooroordelen en stereotypen kijken of het uitlegfilmpje over discriminatie en gelijke rechten. Hierin wordt op een simpele manier uitgelegd wat we onder deze begrippen verstaan.

Wordt mede mogelijk gemaakt door:

